

AANPAK WATERPLANTEN ZUIDELIJK IJSELMEERGEBIED

VOORSTEL VERDERE (PROGRAMMATISCHE) SAMENWERKING

Auteur: Jan Bouwman

PN 51017010

Begeleidende kerngroep:

Anja Ooms (Prov. Noord-Holland)

Annerieke Veldkamp (Prov. Flevoland)

Rita Braam (Gastvrije Randmeren)

Stephan de Bruin (gem. Almere)

Cees Kooij (gem. Hoorn)

1 INLEIDING

Al langere tijd werken overheden en de watersportsector samen aan de recreatieve bereikbaarheid, bevaarbaarheid en veiligheid van het Zuidelijk IJsselmeergebied. De waterkwaliteit is in de loop der jaren verbeterd waardoor het water helderder is geworden. Door het heldere water, in combinatie met een voedselrijke bodem, groeien de waterplanten sterk. Dat leidt tot risico's voor die bevaarbaarheid en recreatieve bereikbaarheid en mogelijkheden.

Daarom ondetekende enkele jaren geleden de provincies Noord-Holland en Flevoland, het Rijk (ministerie van IenW), de randmeergemeenten (verenigd in de Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren), de gemeenten Almere en Hoorn en de waterrecreatie-partijen Watersportverbond, HISWA-RECRON, Sportvisserij Nederland en Toerzeilers Nederland een samenwerkingsovereenkomst om hiervoor structurele oplossingen te vinden en organiseerde zij een Werkgroep Waterplanten om die samenwerking te concretiseren. Die samenwerkingsovereenkomst is in maart 2023 geëindigd,

In het Bestuurlijk Overleg Waterplantenaanpak Zuidelijk IJsselmeergebied van 1 februari 2023 spraken de regionale overheden over de wijze van voortzetting. Besloten werd de toekomstige samenwerking op een andere manier vorm te geven en deze als volgt te splitsen.

1. *Een uitvoerende coördinatiegroep voor meer operationele zaken*, gericht op waterplantenbeheer, (uitvoeren en optimaliseren van het) maaien en (optimaliseren van en communicatie over) bevaarbaarheid (apps, betonning etc.). De kern bestaat uit de Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren, de samenwerkende gemeenten IJmeer-Markermeer (o.l.v. gemeente Hoorn) en de Stichtingen Maaien Waterplanten van beide gebieden. In feite een samenwerking die in de praktijk al goed lijkt te werken, inmiddels ook in de contacten met Rijkswaterstaat.
2. *Een programmagestuurde samenwerking*, gericht op structurele oplossingen. In die samenwerking werken de partijen aan meer strategische en tactische opgaven. Dat gaat bijvoorbeeld om het verzilveren van meekoppelkansen, het creëren van extra meerwaarde in (toekomstige) plannen en planprocessen voor bevaarbaarheid en veiligheid in het Zuidelijk IJsselmeergebied en beheer(sing) van waterplanten en beleidsmatige opgaven als monitoring en actualisering van de handreiking waterplanten. Partijen werken met elkaar samen in wisselende samenstellingen, afhankelijk van inhoud en vorm van de opgave. Bewaking en coördinatie vindt plaats met behulp van een (jaarlijks samen te stellen en te actualiseren) programma. Dat programma bevat projecten, (bestuurlijke) trekkers, budgetten en uitvoerende partijen. Een nog samen te stellen kerngroep uit de Werkgroep Waterplanten zorgt voor de bewaking van het programma en de (bestuurlijke) toedeling van opgaven.

De Werkgroep Waterplanten is door de bestuurders gevraagd voor deze programmagestuurde samenwerking een voorstel te maken voor de werkwijze om te komen tot een eerste programma met opgaven en uitvoerende partijen. Deze notitie is hiervoor een eerste aanzet en is gebaseerd op reeds eerder uitgewerkte ideeën en de resultaten van de schriftelijke ronde langs bestuurders met aanvullende vragen over het vastleggen van afspraken in een SOK, de bestaande governance en de eerste programma-aanzet van januari 2023.

2 BEANTWOORDING BESTUURLIJKE VRAGEN

Aanvullend op het Bestuurlijk Overleg van 1 februari 2023 is een schriftelijke ronde georganiseerd bij de bestuurders van de Provincies Noord-Holland en Flevoland, Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren, de bij het bestuurlijke overleg aanwezige gemeenten Almere, Hoorn en Huizen en de 'samenwerkende waterrecreatie partijen'¹. Daarin zijn de volgende drie vragen gesteld:

1. Wilt u nieuwe bestuurlijke afspraken vastleggen in een nieuwe (of verlengde) samenwerkingsovereenkomst?
2. Wilt u de positionering van de werkgroep waterplanten als onderdeel van de Ambtelijke werkgroep Markermeer IJmeer (AMIJ) en bestuurlijke agendering via SMIJ en BPIJ voor de vervolg samenwerking behouden of loslaten?
3. Wat is uw eerste reactie op de aanzet voor het programma?
Dit ging om het eerste programma-idee van 18 januari 2023 dat bij de voorbereidende stukken was gevoegd van het bestuurlijk overleg van 1 februari 2023.

Hieronder is per vraag een samenvatting/analyse gegeven van de antwoorden. Deze zijn richtinggevend voor het voorstel voor verdere samenwerking.

Vraag 1: Wilt u nieuwe bestuurlijke afspraken vastleggen in een nieuwe (of verlengde) samenwerkingsovereenkomst?

Alle partijen onderschrijven de noodzaak om (de wijze van) samenwerking vast te leggen in een overeenkomst. Het is nodig om daadwerkelijk stappen te kunnen maken, (bestuurlijke) continuïteit en samenhang te waarborgen en elkaar te kunnen aanspreken op taken, rollen en verantwoordelijkheden. Wat er precies in wordt vastgelegd is nog onderwerp van discussie. Wel vinden de partijen het belangrijk dat de provincies daarbij aan boord blijven en het Rijk ook aanhaakt.

Vraag 2: Wilt u de positionering van de werkgroep waterplanten als onderdeel van de Ambtelijke werkgroep Markermeer IJmeer (AMIJ) en bestuurlijke agendering via SMIJ en BPIJ voor de vervolg samenwerking behouden of loslaten?

Ook hier geldt dat partijen voordelen zien in een vorm van bestuurlijke verankering in SMIJ of BPIJ. Alleen al omdat de problematiek van de waterplanten in het IJsselmeergebied verstrengeld is met allerlei andere belangen, projecten en beleidsterreinen van het Rijk en/of provincies. Daarmee is er ook een borging dat de andere partijen die zich met het IJsselmeergebied bezighouden op de hoogte blijven. De voortgang van projecten moet hier echter niet (volledig) van afhankelijk zijn. De governance in het IJsselmeergebied is in ontwikkeling, het wordt opnieuw georganiseerd. De organisatie en aanpak van waterplanten moet hier op gaan aansluiten.

NB De definitieve versie van dit voorstel zal (bestuurlijk) worden aangeboden aan de organisatie die de governance in het IJsselmeergebied vormgeeft.

¹ HISWA|RECRON, Watersportverbond, Toerzeilers Nederland, Sportvisserij Nederland

Vraag 3: Wat is uw eerste reactie op de aanzet voor het programma?

Het is een goede eerste aanzet. Het vraagt nog wel een uitwerkingsslag. Er zijn nog wel verschillende aandachtspunten meegegeven:

- Voor dit programma lijkt een termijn van 10 jaar (met weliswaar een jaarlijks thermometermoment) te lang. Advies om vooral in te zetten op de komende periode van 3 à 4 jaar. Dat valt ook binnen een (provinciale) bestuursperiode.
- Er wordt gewerkt naar meer definitieve oplossingen die ook op de redelijk korte termijn realiseerbaar zijn. Hierdoor komen extra hectares vrij om te kunnen maaien in andere gebieden.
- Het Rijk zou nog een plaats moeten krijgen in de programmagerichte aanpak. Vanuit Natura 2000 is bijvoorbeeld RWS verantwoordelijk voor in ieder geval de punten die onder monitoring staan. Voor de zonering lijkt RWS ook de meest logische partij als trekker (bijvoorbeeld als onderdeel van het nieuwe Natura 2000 beheerplan IJsselmeergebied) echter met een ruimere doelstelling (nu waterkwaliteit) dan zij nu nastreeft. Voor het slagen van dit soort projecten is actieve betrokkenheid van het Rijk dus essentieel.
- Ruimte bieden om nieuwe projecten toe te voegen aan het programma.

3 PROGRAMMAGESTUURDE SAMENWERKING

Werken met een programma

Voor de niet-operationele zaken, i.c. de meer tactische en strategische opgaven gaan we werken met een afgesproken programma met opgaven, budgetten en uitvoerende partijen. Dit programma is vooral gericht op het scherper benutten van potentiële meekoppelkansen en het creëren van extra meerwaarde in (toekomstige) plannen en planprocessen voor de bevaarbaarheid en veiligheid in het Zuidelijk IJsselmeergebied en beheer(sing) van waterplanten.

Het programma bestaat uit opgaven en potentiële projecten. Zij zijn voorzien van een 'bestuurlijke eigenaar' die zich inspant om de opgave in te vullen. De 'bestuurlijke eigenaar' anticipeert, initieert en kan bijvoorbeeld bestuurlijk opschalen of aanjagen indien de invulling van een opgave of potentieel project moeilijk of niet van de grond komt.

Verder is per opgave een uitvoerende trekker benoemd en partijen die in een projectteam deelnemen en meewerken aan de uitvoering van opgave/project.

In de bijlage van deze notitie is een programma-voorstel voor de komende jaren opgenomen. In het proces van de totstandkoming van het 'Slotdocument Waterplanten' werd een eerste voorstel voor een programma samengesteld. Deze is aangevuld en qua partijen verfijnd.

Aansturing door een cluster van overheden

Partijen werken met elkaar samen in wisselende samenstellingen, afhankelijk van inhoud en vorm van de opgave. Het programma komt tot stand onder verantwoording van een cluster regionale overheidspartijen, te weten de provincies Noord-Holland en Flevoland, Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren en de gemeente Almere, én een vertegenwoordiger vanuit het Rijk. Bij voorkeur is dit de beheerder van het Zuidelijke IJsselmeergebied, Rijkswaterstaat, met voldoende mandaat en beschikbare capaciteit.

Zij doen het voorwerk en koppelen breder terug. Daarnaast zijn zij verantwoordelijk voor de bewaking van het programma en de (bestuurlijke) toedeling van opgaven. Dat kunnen ook nieuwe opgaven zijn vanuit de waterrecreatiesector. De praktische aansturing en organisatie wordt gedaan door een in te huren onafhankelijke programmamanager.

Jaarlijks organiseert hij/zij met het cluster regionale overheidspartijen een gezamenlijke (bestuurlijke) bijeenkomst met terugkoppeling van de resultaten van de projecten (verantwoording/evaluatie) en actualisering van het programma.

Zij komen ambtelijk minimaal 1x per kwartaal bij elkaar:

- 1^e kwartaal: Opstellen/actualiseren programma
- 2^e en 3^e kwartaal: Voortgang
- 4^e kwartaal: Verantwoording resultaten + voorbereiding jaarlijkse bestuurlijke bijeenkomst congres (vlak voor watersportseizoen).

Bestuurlijk varieert dit naar verwachting van 1 tot 3x per jaar, afhankelijk van voortgang en de resultaten.

Continuïteit door inzet programmamanager

Zoals hiervoor al neergezet krijgen de overheden die het programma vormgeven, toebedelen en bewaken, ondersteuning van een ingehuurde onafhankelijke programmamanager. Hij/zij organiseert de overleggen met de aansturende overheden en coördineert en bewaakt de gemaakte afspraken over de projecten en is het 'oliemannetje/vrouwetje' bij samenwerkingsstagnaties of calamiteiten.

Afstemming met uitvoerende coördinatiegroep operationele zaken

In het programma zijn ook projecten opgenomen die de operationele praktijk van waterplantenbeheer raken, zoals de actualisering van de Handreiking Waterplanten of de monitoring. Anderzijds wil deze uitvoerende coördinatiegroep mogelijk ook input meegeven. Voorstel is om de kern van deze uitvoerende coördinatiegroep (gemeente Hoorn namens de samenwerkende gemeenten IJmeer-Markermeer en de Stichtingen Maaien Waterplanten) agendalid te maken.

4 WAT GAAN WE BESTUURLIJK REGELEN?

Wat regelen we niet?

Wat we niet gaan regelen is de volledige financiële dekking van dit programma en dit vastleggen in een samenwerkingsovereenkomst. Dit was een werkwijze die in de in maart 2023 geëindigde *Samenwerkingsovereenkomst waterplanten in het zuidelijk IJsselmeergebied* werd gehanteerd. Met als nadeel de lange uitwerktijd, toentertijd zeker anderhalf jaar, en het gebrek aan flexibiliteit met onderbesteding van gereserveerde budgetten voor specifieke doelen als risico.

Wat regelen we wel?

We regelen:

- De onderlinge samenwerking van partijen die mee willen doen (coalitie of the willing), met eigen inzet van mensen en bijbehorende kosten.
- De scope van het programma, gericht op tactische en strategische opgaven en structurele oplossingen (verdiepingen).
- Looptijd van de overeenkomst
Nader bepalen
- De bestuurlijke initiatiefnemers en bewakers van het programma, ook ambtelijk. Dat zijn in dit voorstel op dit moment de regionale overheidspartijen, provincies Noord-Holland en Flevoland, Gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren en de gemeente Almere én een vertegenwoordiger van het Rijk, i.c. Rijkswaterstaat met mandaat en voldoende capaciteit.
- De werkwijze van de uitwerking van het programma (procesmatige afspraken)
 - Werkwijze bewaking en toebedeling projecten in programma.
 - De jaarlijkse verantwoording.
 - De manier waarop budgetten voor de projecten in het programma worden georganiseerd.

- Hoe nieuwe projecten kunnen worden ingebracht.
- De inzet voor een programmamanager
*Naar verwachting 0,4 tot 0,6 fte voor in eerste instantie 2 jaar, inschatting
benodigd budget tussen de 100 en 150K per jaar.*
- Escalatiemodel bij onenigheid.

Hoe gaan we het regelen, in welke vorm overeenkomst?

*Nader bepalen → Bij voorkeur een samenwerkingsovereenkomst met
inspanningsverplichting.*

BIJLAGE 1 PROGRAMMA VOOR DE KOMENDE JAREN

Voorstel programma voor de komende jaren

Opgave	Bestuurlijke eigenaar	Uitvoering	
		Beoogde trekker(s)	Wie doen mee
Benutten prioritaire meekoppelkansen			
- Verdiepen recreatievaargeul bij ontwikkeling Buiteneiland IJburg Amsterdam	Provincie Noord-Holland	Gemeente A'dam, Provincie Noord-Holland	Rijkswaterstaat en gemeente Hoorn (o.a. betonning), Samenwerkende waterrecreatie partijen
- Ontwikkeling landwaterovergangen Markermeerkust (PAGW) combineren met verdiepen toegangen havens	Provincie Noord-Holland	Provincie Noord-Holland i.s.m. Rijkswaterstaat	Gemeente Hoorn (betonning), Samenwerkende waterrecreatie partijen
- Verdiepingen voor grond natuurlijke oevers en verplaatsen snelvaarbaan Almere bij uitwerking KRW-maatregelen Eemmeer en Gooimeer (KRW)	Gemeente Almere	Gastvrije Randmeren (of gem. Almere?), (i.s.m. Rijkswaterstaat)	Provincie Flevoland, provincie Utrecht, Gemeenten Almere en Huizen
Zuidelijke Randmeren			
- Uitwerken preverkenning	Gastvrije Randmeren	RVO	Provincie Flevoland, Provincie Utrecht, Ministerie van I&W, gemeente Huizen en Bunschoten, SBB, Natuurmonumenten, Waterschap Vallei & Veluwe
- Verbreding hoofdvaargeul	Gastvrije Randmeren	Gemeente Huizen	Gastvrije Randmeren, Ministerie van I&W/Rijkswaterstaat
Ontwikkelen en vastleggen zoning voor recreatief gebruik en waterplanten Zuidelijk IJsselmeergebied	Gemeente Almere	Gemeente Almere	Ministerie van I&W/RWS, Provincie Noord-Holland, Provincie Flevoland, Gastvrije Randmeren, Samenwerkende waterrecreatie partijen, Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk, Stichtingen Maaien Randmeren en IJmeer-Markermeer
Monitoring en beheersing waterplanten			
- Organiseren structurele jaarlijkse monitoring waterplanten i.p.v. driejaarlijks	Ministerie van I&W en/of LNV	Rijkswaterstaat of RVO	Gastvrije Randmeren, Provincie Flevoland, Provincie Noord-Holland, Samenwerkende waterrecreatie partijen, Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk
- Actualisering Handreiking Waterplanten	Gastvrije Randmeren namens Stichtingen Maaien en Samenwerkende waterrecreatie partijen.	Rijkswaterstaat of RVO	Provincie Flevoland, Provincie Noord-Holland, Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk, Samenwerkende waterrecreatie partijen
Structurele participatie in (ecologische) planprocessen, zoals Zandwinstrategie IJsselmeergebied	n.n.b. (hangt af van planproces)	Ministerie van I&W	n.n.b. (hangt af van planproces)